

Nr 35.

Af herrar **Sundblad** och af **Ekenstam**, *angående skrifvelse till Konungen med begäran om tagande under förnyad ompröfning af frågan om förstärkande af befästningsanläggningarna vid Tingstäde m. m.*

Betydelsen af att, om Sverige anfalles med krig, Gotland bevaras åt fosterlandet, och vikten af att sådana försvarsanstalter vidtagas på ön, att vid ett sjökrig i Östersjön mellan tvenne främmande makter ingendera parten kan finna med sin fördel förenligt att, med kränkande af Sveriges neutralitet, söka bemäktiga sig en större eller mindre del af Gotland, torde icke kunna bestridas.

Verkliga eller väntade krigshändelser i Östersjön hafva också under det senaste århundradet städse medfört särskilda försvarsåtgärder på Gotland. Med anledning af det s. k. Krimkriget på 1850-talet anlades sålunda de nuvarande befästningarna vid Slite, och det väntade kriget mellan England och Ryssland 1885 gaf anledning till de första befästningarna vid Fårösund. Om de särskilda åtgärder för stärkande af Gotlands försvar, hvilka det rysk-japanska kriget föranledde, torde ej här behöfva närmare erinras.

Redan för femtio år sedan insågs ock nödvändigheten af en befästningsanläggning i det inre af ön. På goda grunder framhåller sålunda 1861 års kommitté för utredning af vissa till landförsvaret hörande frågor i sitt den 12 maj 1865 afgifna betänkande betydelsen af en befästning, afsedd att utgöra »en repli- och kärnpunkt» för öns försvar. I chefens för generalstaben betänkande af den 21 juni 1892 angående Sveriges fasta försvar framhålles ock nödvändigheten af att stärka Gotlands försvar genom anordnandet af en fast stödjepunkt — vid Tingstäde — för öns svaga stridskrafter. 1897 års kommitté för utredning rörande landets fasta försvar erinrar i sitt den 25 juli 1898 afgifna betänkande, hurusom Gotland till följd af sitt läge vore utsatt för möjligheten af öfverraskande anfall af en fiende, som med sin flotta

behärskar Östersjön, och att vid sådant förhållande öns försvar sannolikt måste öfverlämnas uteslutande åt dess egna stridskrafter. Vidare borde detta försvar afse icke allenast moderlandets besittning af Gotland utan äfven att skydda rikets neutralitet — tvenne ändamål, som visserligen kunde anses principiellt olika, men som dock afsåge i det närmaste samma sak. Kommittén framhåller vidare, att öns fåtaliga stridskrafter väl behöfde stödet af ett fast försvar och att ordnandet af detta omöjligt skulle kunna uppskjutas tills krigsfara hotade. Kommittén anför vidare militärbefälhafvarens på Gotland af densamme i ärendet infordradt yttrande, i hvilket militärbefälhafvaren framhåller nödvändigheten af en — om också först vid krigstillfälle fullbordad — fast centralpunkt, utan hvilken något försvar af ön icke vore tänkbart, och föreslår den ifrågavarande fasta punktens förläggande till Tingstäde. Kommittén anför slutligen, att en befäst utrustnings- och förrådsort i det inre af ön synes densamma nödvändig och föreslår platsen för denna befästa ort till Tingstäde, hvilken punkt borde befästas med ett mindre permanent fort till skydd för vissa förråd och »till stöd för de provisoriska eller passagera befästningar, hvilkas fullbordande, enligt härför i fredstid uppgjord plan och med hjälp af härför anslagna medel äfven ingår i kommitténs förslag».

I det statsverkspropositionen till 1899 års riksdag bifogade statsrådsprotokollet för den 13 januari sagda år förklarade sig chefen för landtförsvarsdepartementet beträffande befästningsanläggningen vid Tingstäde dela den af chefen för fortifikationen, generalfälttygmästaren och inspektören för artilleriet samt t. f. chefen för generalstaben i infordradt yttrande uttalade åsikter, att befästningen, sådan den af 1897 års befästningskommitté föreslagits, endast i högst ringa grad skulle kunna bidra till stärkandet af öns försvar gentemot ett fientligt försök att bemäktiga sig densamma. Dessutom framhöll departementschefen, att förberedelserna för de passagera anläggningarnes utförande borde göras mera omfattande än hvad som med de ringa medel, hvilka af kommittén härför afsetts, skulle vara möjligt, enär i annat fall stor fara vore förhanden, att dessa befästningsanläggningar ej skulle hinna utföras. Af vissa skäl — bland andra önskvärgheten att begränsa kostnaden (frågorna om Bodenfästningens skapande, Göteborgs befästande åt sjösidan, samt befästningar vid Karlskrona och Stockholm förelades ju samtidigt för Riksdagen) — ansåg sig likväl departementschefen kunna ansluta sig till befästningskommitténs förslag.

På grundvalen af detta förslag hafva ock af Riksdagen medel till afsevärda belopp blifvit beviljade för befästningsanläggningen vid Ting-

städe, hvilken sålunda i enlighet med 1894 års befästningskommittés förslag torde omfatta dels ett permanent fort, dels vissa förberedelser för passagera anläggningar, de sistnämnda afsedda att först vid fara för krig fullbordas.

Gotlands för öfverraskande anfall utsatta läge, särskildt den omständigheten att — såsom exempelvis ryssarnes anfall mot oss 1808 och senast fiendligheternas öppnande vid det rysk-japanska kriget gifva vid handen — krigsförklaringen praktiskt sedt kan komma att utgöras af ett öfverraskande anfall på den för en motståndare i många afseenden eftersträfvansvärda ön, äfvensom hänsynen till rikets neutralitet mana kraftigt till att hålla krigsmedlen på Gotland vid en hög grad af försvarsberedskap. Ej minst gäller detta i fråga om befästningsanläggningarne vid Tingstäde, som ju enligt 1897 års befästningskommittés förslag är afsedd att bland annat utgöra en tryggad utrustningsort för gotländska stridskrafter och som är belägen en half dagsmarsch från den goda, numera obefästade hamnen vid Slite. Vid sådant förhållande synes icke tillrådligt att uppskjuta fullbordandet af vissa, enligt Riksdagens hittills fattade beslut endast *förberedda* verk till sådan tidpunkt, då krig synes förestående. Krigsutbrottet kan nämligen komma så öfverraskande, och en fientlig landstigning på ön samt motståndarens framträngande mot Tingstäde följa så slag i slag, att — såsom ock dåvarande chefen för landtförsvarsdepartementet år 1899 framhöll i sitt ofvanberörda anförande till statsrådsprotokollet — stor fara synes vara för handen, att dessa befästningsanläggningar ej hinna utföras, innan fienden står utanför Tingstäde. I sådant fall omöjliggöres helt enkelt det planenliga utrustningsarbetet af de gotländska trupperna. Det måste emellertid äfven anses ingå i Tingstädes uppgift att ej blott under försvarets fortgång utgöra en tryggad förrådsort utan äfven att kunna utgöra den enligt 1861 års kommitté erforderliga »repli- och kärnpunkten för öns försvar» eller med andra ord att, i enlighet med dåvarande militärbefälhafvarens general Björlius yttrande till 1897 års befästningskommitté, utgöra »den fasta centralpunkt, som öns lefvande försvarskrafter behöfde till stöd, och utan hvilken något försvar af ön icke är tänkbart». Denna uppgift betingar utan tvifvel, att åt anläggningen vid Tingstäde gifves en något större styrka än den af 1894 års befästningskommitté förordade, hvilken sistnämnda styrka ju också syntes dåvarande chefen för landtförsvarsdepartementet, liksom af honom i saken hörda myndigheter, otillräcklig gentemot ett fientligt försök att bemäktiga sig Gotland. Det torde till belysande af befästningsanläggningens företrädesvis af kost-

nadsskäl begränsade omfattning vara nog att erinra därom, att det Riksdagen slutligen förelagda förslaget beräknades kräva en kostnad af ungefär 600,000 kronor, medan de första förslagen slutade på mångdubbelt högre belopp.

Med hänsyn till befästningsanläggningens vid Tingstäde af kommittéer och myndigheter vitsordade stora betydelse ej blott för Gotlands bevarande åt moderlandet utan äfven för tryggande af rikets neutralitet och försvar af svenska kusten, vill det synas, som om Tingstädebefästningarnes förstärkande är en försvarsfråga af största vikt och som om, i betraktande särskildt af vissa på senaste tid planlagda militära åtgärder hos vår östra granne, befästningsanläggningarnes förstärkande icke bör uppskjutas till obestämd framtid utan snarast möjligt blifva kompletterade till fullt försvarsberedskap.

Då det emellertid tillkommer fackkunskapen att efter utredning kunna framlägga förslag om den kostnad, som den nuvarande, säkerligen i många afseenden bristfälliga anläggningen synes kräva för att kunna tillföras ökad försvarsberedskap och stegrad motståndskraft, och då densamma endast härigenom torde blifva i stånd att med någorlunda säkerhet kunna fylla sina olikartade uppgifter, tillåta vi oss vördsamt hemställa,

att Riksdagen ville besluta, att hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga frågan i förnyad ompröfning samt för Riksdagen framlägga däraf föranledda förslag i ämnet.

Stockholm den 26 januari 1911.

Th. af Ekenstam.

A. Sundblad.
